RNI No. MAHAUL03008/13/1/2012-TC

POWER OF KNOWLEDGE

An International Multilingual Quarterly Peer Review Refereed Research Journal

Editor
Dr. Sadashiv H. Sarkate

• Mailing Address •
Dr. Sadashiv H. Sarkate
Editor : POWER OF KNOWLEDGE
Head of Dept. Marathi
Art's & Science College, Shivajinagar, Gadhi, Tq. Georai Dist. Beed-431 143 (M.S.)
Cell. No. 9420029115 / 7875827115
Email : powerofknowledge3@gmail.com /
shsarkate@gmail.com

Price : Rs. 300/-
Annual Subscription: Rs. 1000/-

RNI No.MAHAUL03008/13/1/2012-TC

ISSN 2320-4494

POWER OF KNOWLEDGE

An International Multilingual Quarterly Peer Review Refereed Research Journal

Volume I, Issue III
Oct. to Dec. 2021

Editorial Officer
Kranti Publication
Georai Dist.Beed
Beed -431 127
Contact : 7875827115
E-mail : Sarkatelata@gmail.com

Published By :
Mrs. Lata Sadashiv Sarkate

Price : Rs. 300/-

Advisory :-

Hon. Dr. Sudhir Gavhane
Ex.Vice Chancller Y.C.M.U. Nasik
& Professor of Mass Communication
& Jornalism Dr.B.A.M.U. Aurangabad

Hon. Dr. V. B. Bhise
Ex-Professor, Dept. of Economics
Dr.B.A.M.U. Aurangabad

Hon. Dr. Madan Shivaji
Ex-Management Council Member
Dr.B.A.M.U. Aurangabad

Hon. Dr. Bhagwat Katare
Ex. Director, BCUD
Dr.B.A.M.U. Aurangabad

Hon. Dr. Sanjay Nawale
Head of Dept. Hindi
Dr.B.A.M.U.Aurangbad

Hon. Dr. Paralikar Kanchan
Principal, Mahila College, Georai

Hon. Dr. Ashok Mohekar
Ex-Magement Council Member
Dean, Faculty of Science,
Dr.B.A.M.U. Aurangabad

EDITOR

Dr.Sadashiv Haribhau Sarkate
Senate Member, Ex-Chairman-BOS in Marathi, Dr.B.A.M.U.Aurangabad
Associate Professor & Head, Dept. of Marathi, JBSPM's
Arts & Science College, Shivajinagar, Gadhi Tq. Georai Dist. Beed.

EDITOR BOARD

Dr. Mala Nurilmala
Dept.of Aquatic Product Technology
Faculty of Fisheries and Marine Sciences
Bogor Agricultural University, Indonsia

Dr. Bharat Handibag
Ex-Dean, Faculty of Arts
Dr.B.A.M.U.Aurangabad

Dr. Dhere R.M.
Dept.of Zoology
Swa.Sawarkar Mahavidayala, Beed

Dr. Vasant Biradar
Princial, Mahatma Phule
Mahavidyalaya,Ahmedpur,Dist.Latur

Dr.Sudhakar Shendge
Professor of Hindi
Dr.B.A.M.U.Aurangbad

Dr.D.P. Takale
Professor & Head
Dept. of Economics
L.B.S.College, Partur Dist.Jalna

Dr.Ganesh Adgaonkar
Kalika Devi ,Collage
Shirur Kasar Dist.Beed

Dr.Aparna Ashtaputre
Dept. of Psychology,
Dr.B.A.M.U.Aurangbad

Dr. Kadam Mangal S.
PG. Dept.of Zoology
Yeshwant Mahavidayala, Nanded

Dr. Rajesh Karpe
Management Council Member
Dr.B.A.M.U.Aurangabad

Dr. Taher H. Pathan
Aligad Muslim university, Aligad (U.P.)

Dr.S.D.Talekar
Professor, Dept. of Commerce
L.B.S.College, Partnr Dist Jalna

Dr.S.R.Takale
Principal, Sant Sawatamali, College,
Phulambri Dist. Aurangabad'

Dr.Bharat Khandare
Principal, Swami Vivekanand College,
Mantha. Dist. Jalna

Dr.Vishwas Kadam
Principal, JBSPM's Arts & Science
College, Gadhi Tq.Georai, Dist. Beed

Dr.Fulchand Salampure
Management Council Member
Dr.B.A.M.U.Aurangabad

REFERECS

Dr.Shahaji Gaikwad
Ex-Chairman, BOS in English
Dr.B.A.M.U.Aurangabad

Dr.Vishwas Patil
Radha Nagari College,Radha
Nagari, Dist. Kolhapur

Dr. Dilip Khairnar
Professor, Sociology
Deogiri College, Aurangabad

Dr. Santos Chavan
Shivchhatrapati College,
Pachod, Dist. Aurangbad

Dr. Shivaji Yadhav
Shivchhatrapati College,
Pachod, Dist. Aurangbad

Dr. Laxmikant Shinde
Assit.Professor
JES College, Jalna

MANGING EDITORS

Mr. Ramesh Ringne
Prof. Bapu Ghokshe
Mr. Shivaji Kakade
Dr. Shakur Shaikh Husain

Mr. Vinod Kirdak
Dr. Datta Tangalwad
Mr. Kalandar Pathan
Dr. Suhas Morale
Dr. Baliram Katare

Assit.Prof.Mohan Kalkute
Dr. Adgaonkar Ganesh
Dr. Santosh Chavan
Dr. Rajkumar Yallawad

21	निसर्ग पुजक आदिवासी	प्रा. कविता वळवी	116
22	लोकसाहित्यातील विनोद	डॉ. नवनाथ गोरे	119
23	जागतिकीकरण आणि मराठी सण उत्सव	प्राचार्य डॉ. आशा मुंडे	122
24	'आदिवासी साहित्यातील वारली जमातीचे चित्रण'	प्रा. डॉ. माहेश्वरी गावित	128
25	आधुनिकता और वैज्ञानिकता : स्थिति और गति	प्रा. डॉ. बी. आर. नळे	136
26	केदारनाथ सिंह के कविताओं में चित्रित विविध समस्याएँ	डॉ. भगवान पी. कांबळे	141
27	स्त्रीवादाचे स्वरूप आणि संकल्पना	प्रा.रमेश रिंगणे	146
28	हिन्दी साहित्य में महिला सबलीकरण	प्रा.कडेकर सी.जी.	150
29	'कितने पाकिस्तान उपन्यास' में ऐतिहासिक एवं समकालीन	प्रा.डॉ. शेख मोहसीन रशीद	153
30	बांगला देशातील राजकीय अस्थिरता	डॉ.जयराम ढवळे	158
31	जयप्रकाश नारायण आणि समाजवाद	प्रा. डॉ. रजनी बोबडे	163
32	विठ्ठल रामजी शिंदे यांचे सामाजिक योगदान	श्रीनाथ नामदेवराव शेळकीकर	169
33	नेतृत्वाचा आदर्श 'यशवंतराव चव्हाण'	डॉ.भुजंग विठ्ठलराव पाटील	174
34	भारतीय राज्यघटना व समता	प्रा.पटवारी दयानंद शंकरअप्पा	179
35	शेवटचा निजाम मीर उस्मानअलीचे धोरण	प्रा.डॉ.सुनिल रामचंद्र पुरी,	184
36	हैदराबाद स्वातंत्र्य संग्रामात आर्य समाजाचे योगदान : विशेष संदर्भ - कंधार तालुका	प्रा.बंडे वसंत निवृत्ती	194
37	रासायनिक घटकाच अतिवापर म्हणजे महाराष्ट्रातील शेती व्यवसायाचा विनाश !	प्रा.दोरवे श्रीमंत रघुनाथ	198
38	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या शिक्षण विषयक विचारांची उपयुक्तता	प्रा.सिद्धार्थ मुंगे	206
39	आर्थिक मंदीत रिझर्व्ह बँकेची भूमिका	डॉ.राजेश गंगाधरराव उंबरकर	209

बांगला देशातील राजकीय अस्थिरता

डॉ.जयराम ढवळे
कला व विज्ञान महाविद्यालय, शिवाजीनगर, गढी
ता.गेवराई जि.बीड

बांगला देशात सद्या जे काही होत आहे. ते बघता असे म्हणावेसे वाटते की , तेथिल परिस्थिती ही चिंताजनक असल्याचेच जाणवते आहे. पंतप्रधान शेख हसीना यांनी जर वेळीच तेथील धर्मांध शक्तींना वेळीच रोखले नाही, तर पुढील काळात मोठया संघर्षाला सामोरे जावे लागेल. शेख हसीना या धर्मनिरपेक्ष तत्वज्ञानाचा आणि लोकशाहीचा आदर करणा-या आहेत. या उलट , बांगलादेशातील जमात -इ-बांगलादेश ही संघटना शेख हसीना यांना नेस्तनाबुत करण्याचे नानाविध मार्ग अनुसरताना दिसते. बांगलादेशामध्ये सध्या जे काही सुरु आहे. ते थोडेसे समजुन घेणे आवश्यक आहे.

संशोधन पध्दत :-

ऐतिहासिक व विश्लेषणात्मक पध्दत अवलंबुन संशोधन करणे. दुय्यम स्त्रोतात प्रकाशित संदर्भ ग्रंथ , विविध्द वार्षिकांक , मासिक व प्रकाशित झालेले वर्तमानपत्रातील विविध लेख यांचा समावेश करण्यात आला आहे.

संशोधनाची उदीष्टये :-

१) राज्यशास्त्रातील अभ्यास करणा-यांना याविषयी माहिती मिळणे.

२) आंतरराष्टीय संबंधाचा अभ्यास करणा-या विदयार्थ्यांना व संशोधन करणा-या संशोधकाला बांगलादेशाची सदयास्थितीची माहिती व्हावी म्हणुन .

बांगला देशाची निर्मिती :-

१४ ऑगस्ट १९४७ रोजी भारतातुन पाकिस्तान स्वतंत्र झाला. पाकिस्तानच्या निर्मित्तीने जगात असे एक राज्य निर्माण झाले की, त्याचे भौगोलिक दष्टया दोन भाग होते. एक पाश्चिम आणि दुसरा पुर्व पाकिस्तान . एकाच देशाच्या या दोन भागांमध्ये चौदाशे किलोमीटरचे अंतर आहे की, आपण जेंव्हा पश्चिम पाकिस्तानात जातो, तेंव्हा मला विदेशात गेल्यासारखे वाटते व आपणाला मिळणारी वागणूकही फारशी चांगली नसते.

१९७० साली पाकिस्तानात झालेल्या सार्वत्रिक निवडणूकीचा निकाल अवामी लीगला प्रौत्साहित करणारा ठरला. अवामी लीगला बहुमत मिळाले व शेख मुजिबुर रेहमान आता पंतप्रधान होणार, असे राजकीय वातावरण तयार झाले. पण राजकारणावर आपलाच वरचष्मा असला पाहिजे असे वाटणाऱ्या पंजाबी आणि सिंधी नेत्यांनी शेख मुजिबूर रहेमान पंतप्रधान होणार नाहीत. अशी व्युहरचना केली आणि त्यामुळे पुर्व पाकिस्तानात असंतोषाची मोठी लाट निर्माण झाली. त्यावेळी पाकिस्तानात असंतोषाची मोठी लाट निर्माण झाली. त्यावेळी पाकिस्तानात

पीपल्स पार्टीच्या नेतृत्वाखाली झुल्फिकार अली भूट्टो यांचे सरकार होते. आपणास बहुमत असूनही सत्तेपासून वंचित ठेवण्याचा प्रयत्न करण्यात येत आहे. जेंव्हा हे मुजिबूर रहेमान यांना जाणवले, तेंव्हा आपली शक्ती दाखविण्यासाठी त्यांनी ढाका येथे सभा आयोजित केली आणि बंगाली आस्मितेचे दर्शन घडविले. या सभेला कित्येक लाख लोक उपस्थित होते. ज्यांच्या मनात आपला स्वतंत्र देश असावा, अशी भावना होती, ते लोक आपल्या भावना घोषणाद्वारे व्यक्त करित होते. यामुळे शेख मुजिबूर रहेमान यांचे बळ वाढले, पुढे लगेचच २३ मार्च १९७१ रोजी त्यांनी पुन्हा जाहिर सभा घेतली आणि बांगला देशच्या निर्मित्तीची जाहीर घोषणा केली. २३ मार्च हा बांगला देशाचा प्रजासत्ताक दिन आहे, त्याच दिवशी आपण स्वतंत्र होत असल्याची घोषणा शेख मुजिबूर रहेमान यांच्या नेतृत्वाखाली बंगालच्या जनतेने केली.

बांगलाच्या निर्मितीनंतरचा संघर्ष :-

पाकिस्तानने आपले लष्कर प्रमुख लेफ्टनन ननरल ऐ.के. नियासी यांच्या नेतृत्वाखाली पश्चिम पाकिस्तानातील लष्कर मोठ्या प्रमाणावर तैनात केले व इथूनच दवऱ्या अर्थाने संघर्षास सुरुवात झाली. लष्कराने सर्वप्रथम शेख मुजिबूर रहेमान यांना अटक केली आणि पश्चिम पाकिस्तनातील तुरुंगात ठेवले. पण दुसऱ्या फळीतील नेत्यांनी आणि कार्यकत्यांनी लष्कराशी संघर्ष करण्याचा निर्णय घेतला. हंगामी सरकार स्थापन केले व त्याचे कार्यालय कोलकाता येथे ठ़ेवले. व त्याचे नेतृत्व जनरल एम.ए. उस्मानी यांचेकडे सोपविले. त्यांनी कोलकाता येथे राहून आपल्या कार्यकत्यांना मार्गदर्शन केले. प्रश्न होता तो क्रुर लष्कराविरोधत लढण्याचा, जनता नि:शस्त्र व लष्कर सशस्त्र होत. लेफ्टनन जनरल ए.के. नियाझी यांनी जनतेवर अत्याचार केले. या काळात अत्याचाराला घाबरलेले किमान ७० लाख निर्वासित भारतामध्ये आले. त्यांना सांभाळण्याचा संरक्षण देण्याचा मोठा पेच भारत सरकार पुढे उभा राहिला. यावेळी तत्कालीन पंतप्रधान श्रीमती इंदिरा गांधी यांनी कणखर भूमीका घेत, बांगला देशाच्या स्वातंत्र्य लढयाला पाठिबां देण्याचा निर्णय घेतला. बंगाली नागरिकांनी पाकिस्तानच्या लष्कराविरोधात जी लढाई सुरु केली, त्या लढाईला भारतीय लष्कराने सर्वपोपरी मदत केली आणि कालांतराने भारतीय लष्कर बंगाली जनतेला मदत करण्यासाठी तेथे पाठविण्यात आले. व भारतीय लष्कराच्या पाकिस्तानी लष्कराशी थेट सामना झाला. पश्चिम पाकिस्तान आणि पुर्व पाकिस्तान हे दोन्ही एकेकाळी भारताचेच भाग होते. धर्माच्या आधारावर भारताची फाळणी झाली अणि भारत, पुर्व पाकिस्तान आणि पाश्चिम पाकिस्तान असे दोन देश तयार झाले. अपेक्षा अशी होती की, धर्म पंजाबी आणि बंगाली संस्कृतीला एकत्र ठेवली. पण तसे झाले नाही. भाषा आणि संस्कृतिने धर्मावर मात केली. बंगाली भाषा आणि बंगाली संस्कृती प्रिय असलेल्या जनतेचा बांगलादेश उदयाला आला. स्वतंत्र राष्ट्राला त्याचे असे राष्ट्रगीत लागते. राष्ट्रगीताची निवड करताना बांगला देशच्या विचारवंतानी आणि नेत्यांनी रवींद्रनाथ टागोर यांचे आमार सोनार बांगला हे गीत निवडले आणि रवींद्रनाथ टागोर यांचा गौरव केला. राष्ट्रकवी म्हणून काझी नझरुल इस्लाम यांची त्यांनी निवड केली.

जगभरातून पाकिस्तानवर दडपण येऊ लागले. शेख मुजिबूर रेहमान यांची तुरुंगातून सुटका करावी म्हणून शेख मुजिबूर रेहमान हे स्वातंत्र्ययोध्दे आहेत आणि म्हणून त्यांची सुटका झाली. पाहिजे. अशी मागणी जगभरातून होऊ लागताच पाकिस्ताननेही नमने घेतले आणि त्यामुळे ८ जानेवारी १९७२ साली शेख मुजिबूर रेहमान यांची तुरुंगातून मुक्तता झाली व ते बांगलादेश ला परतले. त्यांनी बांगला देशाची सुत्रे आपल्या हातात घेतली. १२ मार्च १९७२ रोजी भारतीय सैन्य माघारी आले. १९७२ मध्ये बांगला देशला युनोचे सदस्यत्व मिळाले. यानंतर १९७४ साली पाकिस्ताननेही बांगला देशाच्या स्वातंत्र्याला मान्यता दिली आणि बंगाली भाषेचे नवे राष्ट्र उदयाला आले. बांगला देशात २००८ साली सार्वात्रीक निवडणूका झाल्या. त्यात अवामी लीगच्या शेख हसीना पंतप्रधान झाल्या. त्यांनी २५ मार्च २०१० रोजी एक समिती स्थापन केली. या नायालयीन समितीत त्यांनी फझल कबीर, झहीर अहमद व महंमद निझामुल हक यांचा समावेश केला. या समितीच्या तिन्ही सदस्यांनी ही जबाबदारी स्वीकारली व चौकशीला सुरुवात केली. त्यांनी जमात-ए - इस्लामी बांगला देश या संघटनेच्या तीन नेत्यांची आंतरराष्ट्रीय कायद्याला अनुसरुन चौकशी केली. या चौकशीत हे तिन्ही नेते गुन्हेगार असल्याचे त्यांनी सिध्द केले. यामध्ये मोतीऊर रेहमान (७३ वर्षे) हे खालिदा झिया यांच्या सरकारमध्ये मंत्री होते. दुसरे आरोपी दिलावर हुसेन सईदी (७३ वर्षे), तिसरे आरोपी अब्दुल कलम आझाद हे जमानचे पुढारी २०१० साली सुरु झालेली चौकशी ५ फेब्रूवारी २०१३ साली संपली. खटला निकालात लागला. या तिघांनाही चौकशी समितीने दोषी जाहीर केले व फाशीची शिक्षा सुनावली त्यातूनच आजचा हिसांचार वाढला आहे.

शेख हसीना यांच्यापुढे आज धर्मांध शक्तींचे एक आव्हानच उभे राहिले आहे. धर्मांध शक्ती संख्येने अगदीच कमी आहेत. कोणत्याही परिस्थितीत बांगलादेशामध्ये आपली पाळेमुळे रुजवाचीच या जिद्दीने आज धर्मांध शक्ती तेथे काम करतांना दिसत आहेत. त्यांना फुस आणि मदत ही मिळते, ती अफगाणिस्थानातील अल-कायदा सारख्या संघटना, इसिससारख्या संघटना ज्यांच्याजवळ आर्थिक बळही मोठे आहे. जेंव्हा जेंव्हा विद्वानांचे खून करण्यात आले. तेंव्हा तेंव्हा तेथील जनतेने धर्मांध शक्तीच्या विरोधात मोठी निदर्शने केली आहेत. ही निदर्शने करताना मरण पावलेला विद्वान कोणत्या धर्माचा होता, याचा विचार केलेला नाही, ही या प्रकरणातील जमेची बाजू म्हणता येईल. इतका हिंसाचार होत असताना देखील शेख हसींना अजिबात डगमगलेल्या नाहित. धर्मांध शक्तीचे आव्हान स्वीकारण्यासाठी आपण समर्थ आहोत, अशी भूमीका त्यांनी घेतली आहे. हीसुध्दा महत्वाची बाब आहे. सद्यातरही त्यांचे लष्कर, त्यांचे पोलिस त्यांच्या निमंत्रणात आहेत.

मुल्यमापन :-

बांगला देशात जे काही होत आहे त्याचा विचार करता, बांगला देशाची भौगोलिक रचना पाहता या देशाशी आमच्या सीमा लागून आहेत. एका बाजूला तर पश्चिम बंगाल आहे. आणि दुसऱ्या बाजूने आसाम त्रिपूरा ही राज्ये आहेत. म्हणजे बांगलादेशमध्ये जे काही होईल. त्याचे पडसाद सर्वप्रथम भारतातच उभरतील उदाहरणार्थ जेंव्हा जेंव्हा बांगला देशात हिंसक घटना घडतात तेंव्हा तेंव्हा जिवाला घाबरुन जे लोक बांगलादेश

सोडतात, ते आश्रयासाठी भारतात येतात. जाण्यासाठी त्यांना दुसरा देशच नाही. अशाप्रकारे आलेल्या निर्वासितांची संख्या आता आसामात प्रमाणापेक्षा जास्त वाढली असून, ती डोकेदूखी ठरली आहे. बांगला देशात पुरोगामी विचारांचे, धर्मनिरपेक्ष तत्वज्ञान माणणारे सरकार असणे भारताच्या दृष्टीने केंव्हाही चांगले. सध्या बांगलादेशत अवामी लीगचे सरकार आहे. अवामी लीगची भावना आजवर तरी नेहमीच भारताविषयी कृतज्ञता व्यक्त करणारी राहीली आहे. भारतात ज्या घाडामोडी पडतात, त्याचे पडसाद शेजारच्या देशात उमटतात. भारत जेवढा धर्मनिरपेक्ष लोकशाहीवादी व समाजवादी असेल तेवढा बांगलादेशसुध्दा तसा होऊ शकतो. ह्याचा विचार आंतरराष्ट्रीय पातळीवर होणे गरजेचे आहे.

संदर्भ :-

१. Indo Bangladesh Relations- P. Sukumar Nair A.P.H. Publishing Corpration New Delhi - २०१०

२. भारत बांगलादेश संबंध- डॉ. संजय कुमार पांडे, डॉ. मोनु कुमार - मोहिनी पब्लिकेशन्स नवी दिल्ली. १ जाने २०१६.

३. भारत बांगला देश संबंध - लेफ्ट. जन. वाय.एम. बामी- व्ही. आय जे बुक्स प्रा.लि. २०१०

४. बांगला देश स्वतंत्रता और भारत- पाक संबंध- डॉ. कृष्णदेव झारी, पराग प्रकाशन जाने २०१०.